

Sport zoekt vrouw; vrouw zoekt sport:
een schets van enkele genderaspecten en sport

Sport zoekt vrouw; vrouw zoekt sport

“Met de maten alleen gaan fietsen op zondag, mag dat eigenlijk nog?”; “Hoe zit het eigenlijk met vrouwenzwemuurtjes?”; “Waarom verdient Tessa Wullaert zoveel minder dan Romelu Lukaku?”, en “Ik ben transvrouw en ik wil sporten. Help je me om mijn plaats te vinden?”. Het zijn allemaal vragen die de Genderkamer van de Vlaamse Ombudsdienst tegenkomt. Hierna volgt een korte schets over slechts enkele genderaspecten van sport en recht.

Inhoudsopgave

A. Gesloten deur, maar niet voor haar	2
B. Gelijk en samen, maar met verfijningen.....	3
C. De kleine en de grotere uitzondering	4
D. Er is ruimte naast en voorbij gescheiden sporten.....	6

A. Gesloten deur, maar niet voor haar

Sport is een manier van ontspannen, geeft kans op ontmoeting, verbinding en ontplooiing. Sport is dus maatschappelijk belangrijk en dat vindt ook de stabiele stroom van burgers die vragen stellen over geslacht en gender aan de Genderkamer van de Vlaamse ombudsdienst.

Het moet in 2015 zowat de allereerste discriminatieklacht in de Genderkamer van de Vlaamse ombudsdienst zijn geweest: vrouwenzwemmen in een publiek zwembad: “mannen niet toegelaten”. Niemand vindt het leuk om aan een gesloten zwembaddeur te staan en als die deur dan wel opengaat voor sommige anderen, dan klagen mensen, in dit geval mannen, over discriminatie.

In de jaren daarna volgden allerlei klachten en adviesvragen: ladies-only-fitnesscentra, vrouwenzumba, vrouwensport georganiseerd door steden of gemeenten, een vechtsportclub die zich enkel tot vrouwen wil richten of – af en toe ook andersom - een adviesvraag van een wielersportclubje dat dan weer liever geen vrouwen zag etc. Het ladies-only-zwangerschapswemmen of zwangerschapsyoga werden dan weer nooit in vraag gesteld.

Ook buiten Vlaanderen zijn er heel wat plekken waar de deur gesloten blijft voor hem, maar niet voor haar en op veel plekken leidt dit soort van aanbod tot rumoer en controverse. Bij wijze van voorbeeld:

In Zweden was er heel wat te doen over vrouwenzwemmen waarop de Zweedse gelijkekansenombudsman het aanbod in vier zwembaden tegen het licht hield. In één van die gevallen bleek het vrouwenzwemmen niet toelaatbaar omdat er geen legitieme reden kon aangevoerd worden om het in stand te houden. In Nederland heeft het College voor de rechten van de mens al geoordeeld over een fitness- en revalidatiecentrum en een badhuis. In de VS ontstond er controverse in New York City over vrouwenzwemmen toen de stad eerst besliste het af te schaffen en het na een hevig debat opnieuw invoerde om toch vrouwen te kunnen bereiken die anders niet zouden zwemmen. Er is intussen ook wel wat rechtspraak te vinden die heel erg afhankelijk van de context in de ene of de andere richting gaat.

B. Gelijk en samen, maar met verfijningen

Belangrijk is dat alle voorbeelden hierboven gaan om een publiek aanbod. De maten uit de eerste vraag van de inleiding mogen er dus gerust op zijn: in een privé-context onder vrienden, zonder publiek aanbod, kan het juridisch perfect: mannen kunnen gerust alleen gaan fietsen met de maten op zondag, al weten ondertussen steeds meer vriendengroepen dat gemengd fietsen tot verrassende kings en queens of the mountain kan leiden.

Maar van zodra er dus klachten of adviesvragen zijn over een publiek sportaanbod, dan gaat de Genderkamer na of een welbepaald aanbod past in wat het recht toelaat en die analyse wordt hieronder geschetst.

Het algemene principe waarop de samenleving is gebouwd, is er één van gelijkheid en inclusie en dat maakt dat samen sporten in principe de voorkeur geniet. Iemand weigeren aan de deur vanwege geslacht, mag dus gewoonlijk niet op basis van het discriminatieverbod.

Dat verbod geldt voor iedereen die sportbeoefening publiek aanbiedt: dat kunnen lokale overheden zijn die sport aanbieden of private initiatieven die de publieke markt aanspreken. Het is niet van tel hoe de betrokken organisatie is vormgegeven. Een vzw of de volley- of voetbalclub om de hoek moeten zich er ook aan houden.

Het algemene beginsel is er dus één van samen en inclusie en toch bestaan er enkele uitzonderingen.

Zo kijkt niemand op wanneer in competitieverband aparte wedstrijden voor het verspringen bij de dames en de heren gescheiden worden georganiseerd. De geslachten scheiden, of een evenement voor één geslacht aanbieden, kan aanvaardbaar zijn bijvoorbeeld als er een (nauw) verband is met een gescheiden sportcompetitie. We zien wel dat er ook in de sportcompetities een tendens is naar gemengde teams bij sporten waar dit vroeger nooit aan bod kwam. Op het programma van de Olympische Spelen van 2020 stond bijvoorbeeld tennis gemengd dubbel gepland, en ook in atletiek, zwemmen, triatlon, tafeltennis, badminton en zeilen waren er gemengde disciplines voorzien.

C. De kleine en de grotere uitzondering

Ook de courante vrouwenuurtjes in fitnesscentra of zwembaden kunnen soms onder de uitzonderingen vallen. Om dat te beoordelen moet gekeken worden naar het doel en de mate waarin het vrouwenaanbod afwijkt van het beginsel dat de deur open staat voor iedereen. Soms is een aanbod bedoeld om een groep aan te boren die anders niet zou sporten: “sport zoekt vrouw, vrouw zoekt sport”, zoals het opschrift van dit artikel het omschrijft.

Als het aanbod dan nog eens klein is, en er zijn alternatieven voor wie op dat uur de sportzaal of het zwembad niet in kan, dan kan dat mogelijk dus wel door de beugel. Het gaat dan wel om een uitzondering op de gewone regel en dus kan die alleen in uitzonderlijke gevallen gebruikt worden. De Genderkamer heeft zo dossiers gezien waarin het vrouwenaanbod 1-2% bedraagt van de totale openingsuren.

Toch blijkt een vrouwenaanbod niet altijd onder deze uitzondering te kunnen vallen. Een eerste struikelblok is het legitieme doel. Het beantwoorden van de zuivere wens van vrouwen om nu eenmaal niet (altijd) samen met mannen te moeten sporten, is - zo blijkt uit de rechtspraak - in realiteit niet sterk genoeg als doel. Dat een praktijk nu eenmaal in het verleden zo gegroeid is, blijkt - o.m. ook in het buitenland- bij een beoordeling te zwak.

Er worden ook nog wel eens veiligheidsargumenten geopperd als legitiem doel. Dit is een bekend argument voor gescheiden competitie in bepaalde sporten en in theorie zou het ook in andere sportvormen een argument kunnen zijn als het risico reëel en acuut is. Maar in de praktijk wordt het argument ook vaak geopperd als het risico niet reëel of acuut is en zo duikt het bijvoorbeeld op in het kader van een beschermingsreflex tegen mogelijk grensoverschrijdend gedrag. In die context lijkt het toch een verregaande maatregel. Waar een risico voor de veiligheid bestaat, moet ingegrepen worden, maar het volkomen scheiden van mannen en vrouwen is in beginsel niet het juiste antwoord, omdat voor het garanderen van veiligheid heel

andere maatregelen denkbaar zijn die ook hun vruchten afwerpen. En als toch gekozen wordt voor gescheiden sporten vanwege een veiligheidsrisico (denk bv. vechtsporten), hoeft het antwoord niet per sé te liggen in het ontzeggen van de toegang van één van de geslachten. Samen kan zich dan nog voor en na het sporten afspelen.

Samenvattend kan deze uitzondering gewoonlijk maar gebruikt worden als er een (voor het recht) goede reden is (bv. sportparticipatie vergroten) en als het aandeel vrouwenuurtjes beperkt blijft en er alternatieven zijn. “Vrouw zoekt sport, sport zoekt vrouw”, het opschrift van deze bijdrage, kan dus die rechtens aanvaardbare redenen zijn. En zo is in het verleden wel eens gebleken dat een gemeente de zwemuurtjes in vraag stelde en vervolgens ook afschafte. (zie Jaarverslag Vlaamse Ombudsdienst 2018, *Parl. St. Vla.* 2018-19, nr. 41/1, 28.)

Er is nog een andere mogelijkheid die toelaat om op iets grotere schaal een onderscheid te maken aan de deur en die uitzondering is te vinden in positieve actie, bijvoorbeeld als het over een groter percentage van gescheiden uren gaat. Positieve actie kan gebruikt worden om een historische ongelijkheid recht te trekken. Omdat positieve actie neerkomt op het bestrijden van ongelijkheid met een andere ongelijkheid is die aan vier strenge voorwaarden verbonden.

1. Er is een duidelijke ongelijkheid vastgesteld.
2. Het onderscheid is gericht op het wegwerken van die ongelijkheid.
3. Het onderscheid is tijdelijk van aard.
4. Het onderscheid mag de rechten van anderen niet nodeloos inperken (de proportionaliteitstoets).

Om in deze vorm dus een geslachtsspecifiek aanbod te doen, is het aan te raden om goed te bevragen en te (blijven) documenteren of en in welke mate vrouwen minder sporten in een gemengde context. Daarnaast moet nagegaan worden of het uniseks aanbod hier echt aan verhelpt en of er minder ingrijpende maatregelen mogelijk zijn. Die minder ingrijpende maatregelen genieten dan de voorkeur. Maatregelen moeten altijd tijdelijk zijn en zichzelf dus uiteindelijk overbodig maken. “Samen” blijft immers het basisprincipe.

Ten slotte; soms blijkt dat voor vrouwenuurtjes ook nog eens heel selectief wordt omgegaan met personeel. Er worden dan enkel vrouwelijke redders of vrouwelijke sportleraars ingezet. Het recht toont voor een onderscheid in arbeid en tewerkstelling nog veel minder sympathie. Er zijn nauwelijks uitzonderingen mogelijk die een ongelijke behandeling zouden rechtvaardigen. Exclusief vrouwen, of exclusief mannen tewerkstellen in die uren, lijkt dus niet aanvaardbaar.

D. Er is ruimte naast en voorbij gescheiden sporten

Het antidiscriminatierecht geeft de ondergrens aan en zegt dus wat niet mag. In die andere zone, kan er heel wat. Waar een uniseksaanbod uitzonderlijk door de beugel kan, is het inrichten ervan nog niet verplicht. Vanaf daar, en nog veel verder dan daar, ligt beleidsruimte en die kan vrij ingevuld worden.

In die beleidsruimte kan het nuttig zijn om in kaart te brengen welke groepen minder of te weinig bereikt worden en om een sportaanbod uit te werken dat hen aanspreekt. Een flexibel lidmaatschap en goed gekozen sporturen kunnen bijvoorbeeld een antwoord bieden op de soms moeilijke combinatie tussen werk en privéleven. Zo zou bijvoorbeeld kunnen gekozen worden voor een aanbod met kinderopvang om jonge ouders aan te trekken. Veiligheidsbezwaren kunnen zich vertalen in een groter toezicht in en rond sportterreinen en -faciliteiten, en goede en beschikbare meldkanalen voor klachten. Sterke, heldere communicatie, eventueel met rolmodellen, kan barrières wegwerken.

Want inderdaad en tot slot. Sport is belangrijk, gezond en leuk, maar “sport zoekt vrouw, vrouw zoekt sport” heeft eigen spelregels. Het basisdoel blijft samen sporten en de weg ernaartoe loopt soms langs “sport vindt vrouw, vrouw vindt sport”.

Annelies D'Espallier
Ombudsvrouw Gender

7 juli 2021